

مهمترین رکن کتاب (۲)

سید حسن فاطمی

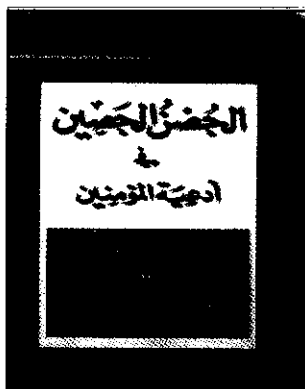
با نگاه ابتدایی وجود یا عدم وجود حرف «واو» چندان اهمیتی ندارد، اما این حرف، محل قرار گرفتن این عنوان در فهرست ها را تغییر زیادی می دهد.

تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق

اخلاق ناصری ترجمه این کتاب است و در آغاز آن، نام کتاب طهارة الاعراق فی تحصیل الاخلاق ذکر شده که این عنوان صحیح تر است. ۱.

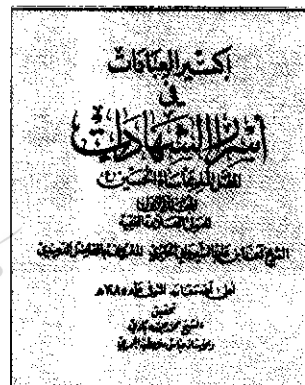
الحصن الحصین فی ادعیه المؤمنین

«حصن» به کسر حاء درست است.

عنوان هر کتاب مهمترین رکن آن به حساب می آید و انتخاب و صحت آن بیشترین دقت را می طلبد. درخور ذکر است عامل اصلی راه یافتن پاره ای از ایرادها در عنوان کتاب ها ناشران و خوش نویسان هستند که لازم است نویسندگان و مصححان به این امر بیشتر توجه داشته باشند. هدف گردآورنده، حساس کردن و توجه بیشتر دادن پدیدآورندگان به عنوان اثر است. بخش نخست این نوشته در آینده پژوهش، شماره ۷۰، مهر و آبان ۱۳۸۰ به چاپ رسید.

اسرار الشهاده

اگرچه این کتاب به اسرار الشهاده شهرت دارد، اما خود نویسنده در مقدمه می نویسد «سمیته باکسیر العبادات فی اسرار الشهادات».

تاریخ کربلاء حائر الحسین رضی الله عنه

نویسنده در پایان کتاب، صفحه ۲۷۳ نام کتاب خود را تاریخ کربلاء و حائر الحسین ذکر می کند.

۱. ر. ک: فریه، ج ۱۵، ص ۱۸۸.

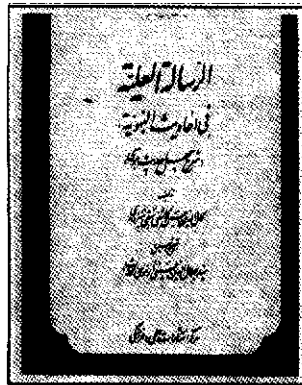
دیوان الامام علی

«الامام» مضاف الیه است و باید مجرور شود .
رسائل الامام علی - علیه السلام -

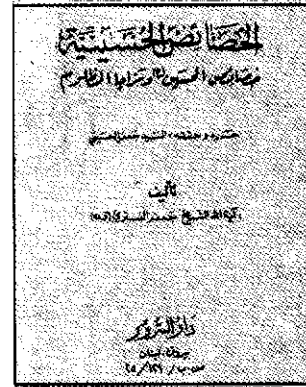

«الامام» مضاف الیه است و نباید مرفوع باشد .
الرسالة العلیة فی احادیث النبویة

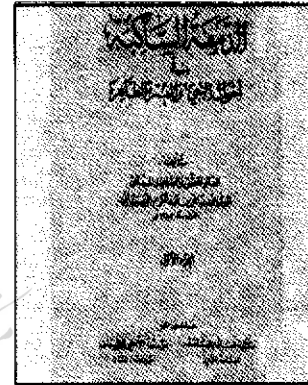
«احادیث النبویة» صفت و موصوفند و صفت و موصوف در تعریف و تنکیر باید همانند باشند، بنابراین «الاحادیث النبویة» درست است؛ نویسنده نیز در مقدمه می نویسد: «مسمی شد به الرسالة العلیة فی الاحادیث النبویة». عنوان در مقدمه مصحح و در صفحه عنوان درست است .

الخصائص الحسینیة

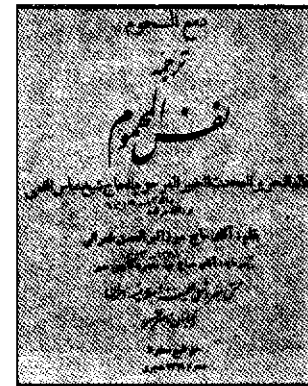
هر چند کتاب با عنوان فوق شهرت یافته، اما نویسنده در مقدمه، کتاب خود را «خصائص الحسین و مزیای المظلوم» نامیده است .

المدعة الساکبة فی احوال النبی و العترۃ الطاهرة

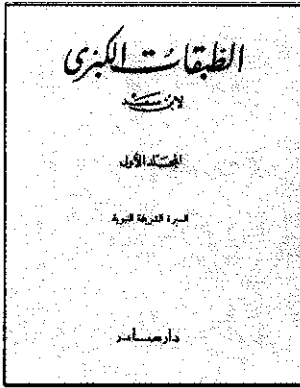
نویسنده در مقدمه می نویسد: «وسمته المدعة الساکبة و المصیبة الرتبة و المناقب الثاقبة و المثالب العائبة» .

دمع السجوم ترجمه نفس المهموم

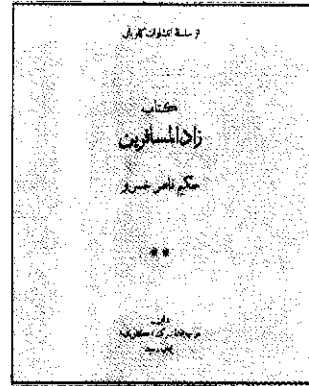

روی جلد کتاب تنها عبارات «ترجمه نفس المهموم» درج شده است، در حالی که مترجم در مقدمه، عنوان کتاب را «دمع السجوم فی ترجمه نفس المهموم» ذکر کرده است .

الطبقات الكبرى

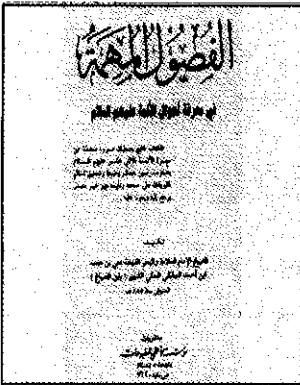
زاد المسافرین

نویسنده در مقدمه نامی برای کتاب خویش ذکر نمی کند، اما این عنوان را در کتاب هایی که نسبتاً قدیمی اند نیافتیم، بلکه به صورت «کتاب الطبقات الكبير»^۳ یا «الطبقات الكبير»^۴ ضبط کرده اند؛ در واقع کلمه «الكبير» صفت برای «کتاب» است نه برای «الطبقات». این کتاب با عنوان کتاب الطبقات الكبير در سال ۱۴۲۱ق با تحقیق علی محمد عمر چاپ شده و محقق در مقدمه نگاشته است که در همه نسخه های خطی طبقات که در اختیارش بوده کلمه «كبير» مضبوط بوده است.

بر جلد یکی از کتاب های سید عبدالعزیز طباطبایی چنین نوشته شده است: «ترجمة الامام الحسين ومقتله من القسم غير المطبوع من كتاب الطبقات الكبير لابن سعد».

الفصول المهمة في معرفة احوال الائمة - عليهم السلام-

نویسنده در مقدمه می نویسد: «سميته بالفصول المهمة في معرفة الائمة».

۲. آینه میراث، ش ۱۶، ص ۸۹.

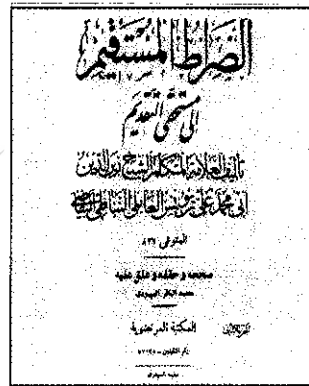
۳. ر. ك: طوائف، ص ۲۱۵؛ عيون الاثر، ج ۲، ص ۴۴۰.

۴. تاريخ مدينة دمشق، ج ۳۵، ص ۴۵۷ و ج ۴۷، ص ۲۶۹؛ تهذيب الكمال،

ج ۷، ص ۳۸۶ و ۴۶۶؛ سير اعلام النبلاء، ج ۹، ص ۴۵۶.

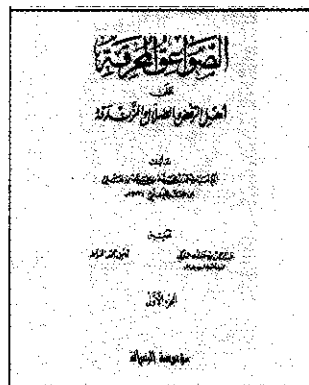
عنوان کتاب در کهن ترین نسخه آن «زاد المسافر» است. ناصر خسرو در دیوانش از کتاب خویش این گونه یاد می کند: زاد المسافر است یکی گنج من نثر آن چنان و نظم از انسان کنم همچین می گوید: ز تصنیفات من زاد المسافر که معقولات را اصل است و قانون^۲

الصراط المستقیم إلى مستحقى التقدیم

«المستقیم» باید از اعراب «الصراط» پیروی کند، زیرا صفت آن است.

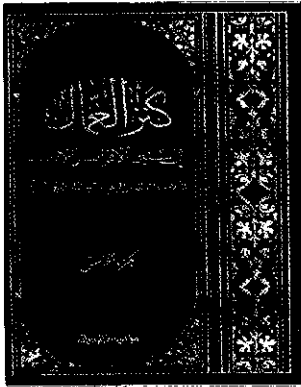
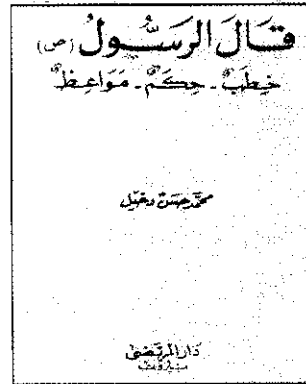
الصواعق المحرقة

صفت از اعراب موصوف پیروی می کند و باید «المحرقة» مضموم باشد.

قال الرسول (ص) خطب - حکم - مواعظ

کنز العمال فی سنین الاقوال والافعال

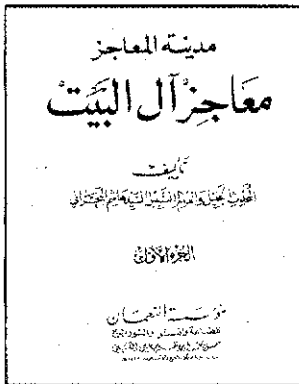
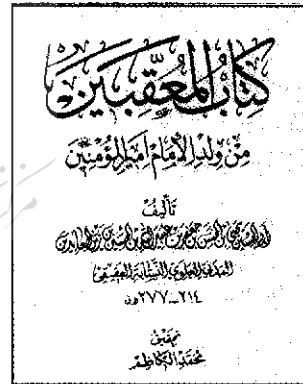

الف) جمع «خطبه»، «خُطَب» است.
ب) کلمه «مواعظ» غیر منصرف است و هیچ گاه تنوین نمی پذیرد.

نیازی به توضیح ندارد که «سنن» درست است؛ این لغزش را حجت الاسلام حسین تقی زاده تذکر داد.

مدینه المعاجز، معجز آل البيت

کتاب المعقبین

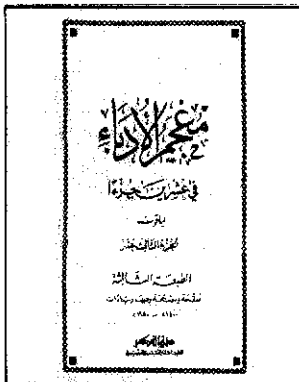

در مقدمه نویسنده می خوانیم: «سمیته بمدینه معجز الائمة الاثنی عشر و دلائل الحجج علی البشر».

در کتاب های انساب عبارت «أعقب فلان» فراوان دیده می شود که از باب افعال است، بنابراین عنوان این کتاب هم باید از باب افعال و بدون تشدید باشد و «المُعقبین» درست است. «معقب» از باب تفعیل به معنای تعقیب کننده و «معقب» از باب افعال به معنای کسی است که عقبه و نسل دارد.

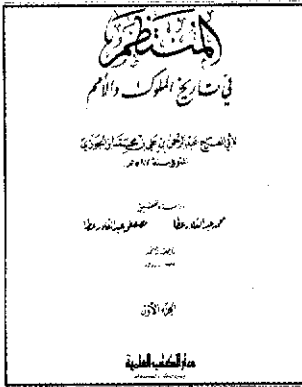
معجم الادباء

چندی پیش از مصحح فاضل کتاب حجت الاسلام محمد کاظم محمودی خواستم تا اگر کتابی را سراغ دارد که عنوان آن اشتباه چاپ شده، جهت درج در این مقاله معرفی کنند و ایشان کتاب خود را معرفی کرد.

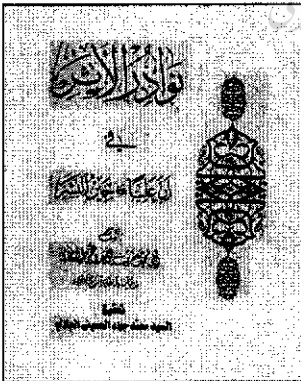
این کتاب، آن قدر به معجم الادباء شهرت یافته که کمتر کسی با

المنتظم فی تاریخ الملوك والامم

در مقدمه، پژوهشی در مورد عنوان کتاب آمده است و این نام‌ها از کتاب‌های مختلف گرد آمده است: «المنتظم فی اخبار الملوك والامم»، «المنتظم فی تواریخ الامم من العرب والعجم»، «المنتظم فی تواریخ الامم»، «المنتظم فی حوادث الامم»، «المنتظم فی تواریخ الملوك والامم» و «المنتظم فی تاریخ الملوك والامم». مصححان عنوان آخر را پذیرفته‌اند، زیرا نویسنده این عنوان را برای کتاب خود برگزیده است، اما در عمل عنوانی بر جلد نوشته شده که نه تنها نام انتخابی مصححان نیست، بلکه هیچ کدام از مواردی که دیگران ضبط کرده‌اند نمی‌باشد. عنوانی که نویسنده انتخاب کرده دارای سجع است بر خلاف آنچه بر جلد درج شده است. این لغزش را جناب آقای محمد مرادی تذکر داد.

نواد الاثر فی أن علیاً خیر البشر

نویسنده در مقدمه می‌نویسد: «سمیته کتاب نوادر الاثر فی علی خیر البشر». بنابراین در عنوان چاپ شده این اشکالات به چشم می‌خورد: کلمه «کتاب» جزء عنوان است؛ نویسنده نامی که برای کتابش برگزیده در آن کلمه «أن» نیست؛ روایات فراوانی در کتاب گرد آمده که در آنها «علی خیر البشر» و «ذاک خیر البشر» وجود دارد و در هیچ کدام کلمه «أن» به کار نرفته است.

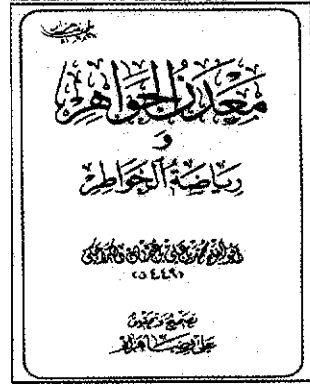
۵. صحاح جوهری و لسان العرب، مادة «عدن».

۶. العین و صحاح.

۷. صحاح.

نام اصلی آن آشنا است و اگر نام اصلی آن به یاقوت نسبت داده شود چه بسا خوانندگان، کتاب دیگری را برای او تصور کنند؛ نویسنده در پایان مقدمه می‌نگارد: «قد سمیت هذا الكتاب ارشاد الاریب إلى معرفة الادیب».

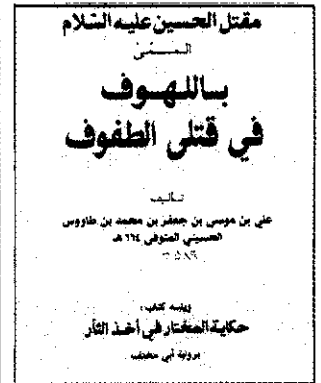
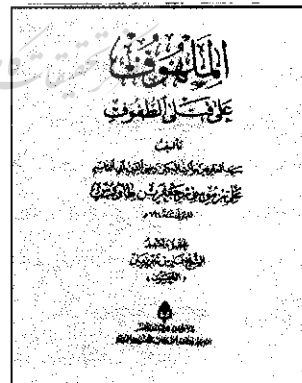
معدن الجواهر و ریاضة الخواطر

«معدن» به کسر دال درست است. ۵

المهلوف علی قتلی الطوف

المهلوف فی قتلی الطوف

عنوان کتاب سید بن طاووس مختلف ضبط شده است، اما ظاهراً «اللهوف علی قتلی الطوف» درست است، زیرا اولاً «اللهوف» هم وزن «طوف» است و در این صورت سجع کتاب صحیح خواهد بود، ثانیاً «ملهوف» به معنای مظلومی است که کمک می‌خواهد. ۶ اگر این واژه جزء عنوان باشد نام کتاب نامفهوم خواهد بود. اما «لهوف» جمع «لهف» به معنای غم هاست؛ ۷ در این صورت معنای عنوان چنین خواهد شد: غم‌ها و غصه‌ها برای کشته‌های طف، ثالثاً پس از «لهوف» و هم خانواده‌های آن حرف «علی» به کار می‌رود، نه «فی».